& non continuo sit in anima, cujusmodi sunt prophetia, genera linguarum, operatio miraculorum, & omnia gratiæ actualis auxilia.

22 Potest etiam hæc pars hac ratione D. Thom. suaderi: Deus non minus providet hominibus quos diligit in ordine ad finem supernaturalem, quam creaturis quas diligit in ordine ad bonum naturale: Sic autem illis providet, ut non solum moveat eas ad actus naturales, sed etiam ipsis largiatur formas, & virtutes quasdam, seu qualitates fixas & permanentes, quæ sunt principia actuum, ut secundum seipsas inclinentur ad hujusmodi motus, ut patet in lapide, cui dedit gravitatem, ut connaturaliter moveatur ad centrum; & in igne, cui levitatem indidit, ut connaturaliter ferretur ad locum sursum: Ergo multo magis debet infundere aliquas formas, sive virtutes & qualitates supernaturales, permanentes ac fixas, illis quos movet ad finem supernaturalem, per quas prompte, & suaviter ab ipso moveantur ad bonum æternum consequendum.

23 Objicies primo contra primam partem conclusionis: Si gratia sanctificans poneretur in prædicamento qualitatis, esset imperfectior & ignobilior qualibet substantia creata: Sed hoc dici nequit, ut infra patebit: Ergo nec illud. Sequela Majoris videtur manifesta, cum enim quælibet qualitas sit modus quidam substantiæ, totum qualitatis genus est imperfectius simpliciter toto genere substantiæ: Ergo si gratia sanctificans ponatur in prædicamento qualitatis, erit essentialiter imperfectior quacumque substantia.

24 Respondeo negando sequelam Majoris, ad cujus probationem dicendum, quod licet totum qualitatis genus, præcisa secundum rationem genericam, & secundum ea quæ habet ex suo gradu, sit imperfectius genere substantiæ, totum tamen qualitatis genus, prout contractum per differentias, & ad varias species diffusum, est perfectius genere substantiæ, secundum aliquam partem, sub qua gratia ipsa continetur. Neque hoc est peculiare in hoc genere: multa enim alia reperiuntur, quæ ex ratione generica, cum præcisione sumpta, sunt perfectiora aliis, a quibus tamen ex ratione specifica exceduntur. Nam amor Dei super omnia qui habetur hic in via, præstat ejus cognitioni, quæ habetur per fidem, secundum rationem specificam, cum tamen ab ea excedatur secundum rationem genericam intellectionis. Item omne corpus vivens, ex ratione viventis, est perfectius quolibet corpore cælelti, & tamen quodlibet corpus cæleste ex ratione generica corporis incorruptibilis, excedit omne corpus vivum, utpote ex sua natura corruptibile.

25 Objicies secundo contra secundam partem: Habitus est qualitas habens esse fixum, & permanens in subjecto, & ab eo difficile mobilis: Atqui gratia sanctificans non habet esse fixum & permanens in anima, sed facile ab ea expellitur, cum per unicum peccatum mortale amittatur: Ergo non est habitus, sed dispositio.

26 Respondet D. Thom. q. 27. de veritate art. 1. ad 9. *Quod quamvis per unum actum peccati mortalis gratia amittatur, non tamen facile gratia amittitur, quia habenti gratiam non est facile illum actum exercere, propter inclinationem in contrarium, sicut Philosophus dicit in 5. Ethic. quod justo difficile est operari injustè.* Addo quod, licet gratia hic in statu viæ per accidens sit variabilis, & facile mobilis a subjecto, ob imperfectam ejus participationem, & quia non est in suo statu connaturali; per se tamen, & ex natura sua, petit diu in subjecto manere, & difficile ab eo avelli; quia per se habet causas firmas & stabiles: unde in patria, ubi erit in suo statu connaturali, erit omnino incorruptibilis, & inamissibilis, nec mensurabitur tempore, aut ævo, sed æternitate participata.

ARTICULUS III.

An gratia habitualis sit forma entitative supernaturalis?

HUjus quæstionis resolutio haberi nequit, nec demonstrari supernaturalitas gratiæ sanctificantis, nisi prius declaretur in quo consistat essentia, seu ratio formalis supernaturalitatis; quæ difficultas adeo obscura & involuta est, ut Theologorum ingenia non parum torqueat, eosque in varios dicendi modos abire compellat.

27 Primus est Scoti q. 1. prologi, & in 4. dist. 10. q. 6. ubi docet supernaturalitatem esse conditionem accidentariam entis creati: ex eo enim solum putat aliquid dici supernaturale, quod producitur a caussa agente supra regulas naturæ, sive supra modum quo ex sua natura exigit produci.

Sed hæc sententia communiter rejicitur: Tum quia non distinguit inter supernaturale intrinsece, sive quoad entitatem, & extrinsece, sive quoad modum, contra communem Theologorum consensum, admittentium entia supernaturalia intrinsece & entitative; immo & contra fidem, eadem etiam asserentem: Tum etiam, quia actus fidei, contritionis, & dilectionis, non fiunt præter regulas & modos quibus exigunt ex sua natura produci, & ipsa gratia sanctificans, dum infunditur a solo Deo, producitur juxta modum quem ex natura sua postulat, & tamen hæc quoad suam entitatem supernaturalia sunt; e contra vero visus cæco nato restitutus, est quoad suam entitatem naturalis, & tamen præter regulas communes naturæ producitur.

Secundus dicendi modus, præcedenti affinis, est Abulensis 2. Regum cap. 4. quæst. 24. ponentis supernaturalitatem entis creati in habitudine ad solum Deum ut caussam, ita ut res illæ supernaturales dicantur, quæ a solo Deo producuntur; naturales vero, quæ a creaturis possunt produci.

Sed hæc etiam opinio probabilitate caret: quia Angeli, cæli, immo & materia prima, omnium entium imperfectissima, solum Deum ut caussam respiciunt, & tamen sunt entia naturalia: e contra vero actus fidei & caritatis sunt supernaturales, & tamen producuntur ab homine, & non a solo Deo: Ergo supernaturalitas non consistit in habitudine ad solum Deum, ut caussam.

Tertia opinio docet ens naturale distingui a supernaturali essentialiter, per hoc quod istud dicit habitudinem ad Deum ut unum & trinum, tamquam ad caussam efficientem & finalem; illud vero respicit Deum solum ut est in se unus in natura, non vero ut est trinus personis.

Sed hic etiam modus dicendi, relatus a Joanne Vincentio Asturicensi, relect. de gratia Christi q. 1. fol. 11. a veritate aberrat. Et potest impugnari, primo quia nullum ens creatum, etiam supernaturale, respicit Deum formaliter ut trinum, tamquam caussam efficientem & finalem: Deus enim habet rationem primi principii & ultimi finis, in quantum est omnipotens, & sublimi bonum; omnipotentia vero, & bonitas, cum sint attributa absoluta, conveniunt Deo ut uni, & ut præintellecto relationibus & personis: unde relationes, quibus Deus ut trinus constituitur, non sunt operativæ ad extra, & nullam habent bonitatem & perfectionem, præter eam quam accipiunt a divina essentia, in ipsis transcendentaliter inclusa, ut in Tractatu de Trinitate ostendimus disput. 3. art. 5.

Secundo impugnatur: Deum esse supernaturalem, est ipsum esse supra omnem naturam creatam & creabilem: Sed Deus unus, & præintellectus Trinitati, est supra omnem naturam creatam & creabilem, cum sit ens a se, infinitus, & actus purissimus; quæ perfectiones nulli possunt convenire creaturæ: Ergo Deus ut unus, & ut præintellectus Trinitati, est supernaturalis.

Confirmatur: Si per impossibile Deus non esset trinus, non posset videri ab intellectu creato, nisi ejus essentia concurrente in ratione speciei, & per virtutem supernaturalem elevantem, ut convincunt omnia argumenta, quibus in Tractatu de visione beata ostendimus Deum, ut de facto est in se Unus & Trinus, videri non posse sine lumine gloriæ, & essentia divina in ratione speciei concurrente: Ergo Deus ut unus, & ut præintellectus Trinitati, est supernaturalis. Unde cum supernaturalitas entis creati sit quædam participatio, & veluti expressio divinæ supernaturalitatis, in habitudine ad Deum, ut Trinum, non potest formaliter consistere. Quare

30 Multi ex Recentioribus volunt eam sitam esse in habitudine ad Deum, prout non est cognoscibilis ex creaturis. Alii in hoc quod nulli creaturæ potest esse connaturale. Ita Cajetanus 1. p. quæst. 12. quem sequitur ibidem Nazarius. Verum hi modi dicendi explicant magis quid non sit supernaturalitas, quam quid sit, sicut & ille quo asseritur ens supernaturale esse illud, quod a nulla creatura, propria virtute, nec a Deo ut auctore naturæ produci potest. His ergo, & similibus modis explicandi supernaturalitatem relictis, ut clare veritas aperiatur.

31 Notandum primo: quod cum supernaturalitas entis creati sit (ut supra dicebamus) quædam participatio & veluti expressio divinæ supernaturalitatis, hæc ignorata, non potest plene intelligi quid illa sit; quare prius investigandum est, quid sit in Deo supernaturalitas, ut inde postea declaretur, quid illa sit in creaturis.

32 Notandum secundo, Deum esse supernaturalem, non esse aliud, quam ipsum esse elevatum supra totam naturam creatam & creabilem, quoad omnia quæ in natura creata & creabili reperiuntur: sicut enim cæli & Angeli sunt supernaturales secundum quid, quia illi elevantur in suo esse supra omnem naturam sublunarem & corruptibilem, sic vero etiam supra totam naturam corpoream: ita Deus ex eo dici debet supernaturalis simpliciter, quod elevatur supra totam naturam creatam & creabilem, quoad ea quæ ex se habet: Non excedit autem Deus naturam creatam, & creabilem in esse, vivere, aut intelligere præcise; quia hæc omnia dispersa reperiuntur in creaturis, sed in modo quodam ista habendi, scilicet sine admixtione ullius potentialitatis & imperfectionis. Quare Deum esse supernaturalem, proprie & formaliter, non

est aliud, quam ipsum esse totam essendi plenitudinem, ac proinde ipsum esse irreceptum, & per se subsistens, actum purum infinitum, &c. hæc enim nulli creaturæ communicari possunt; cum repugnet ipsum esse per se subsistens & irreceptum communicari, ut demonstratur in Tractatu de attributis, cum agitur de unitate Dei. Unde quamvis Trinitas personarum in una simplici essentia eminentiam importet, creaturæ limitationi repugnantem, in ea tamen licet supernaturali, non est sita per se primo Dei supernaturalitas, sed in alia jam descripta, eminentia, se in modo habendi omnes gradus essendi, ex quo veluti ex ratione a priori, nostro modo intelligendi, oritur Trinitas Personarum in una simplici essentia: Naturæ enim Divinæ fœcunditas ad intra per actiones immanentes intellectus, & voluntatis, provenit ex omnimoda illa essendi plenitudine, & infinitate Dei, ut docetur in Tractatu de Trinitate.

33 Hinc sequitur supernaturalitatem creatam, quæ (ut supra dicebamus) est veluti quædam imago & expressio increatæ, consistere in participatione earum perfectionum, quæ sunt propriæ Deo, in quantum est elevatus supra totam naturam creatam & creabilem, & quæ illi conveniunt, quatenus est ens a se, & ipsum esse irreceptum & illimitatum, habetque totam essendi plenitudinem. Quod ut magis declaretur,

34 Tertio observandum est, Deum, in quantum est ens a se, & plenitudo essendi, habere duo genera perfectionum: quædam enim sunt quæ non possunt communicari ad extra, secundum eam rationem formalem qua Deo insunt; quia oporteret quod communicaretur tota essendi plenitudo, quod est impossibile. Hujusmodi autem sunt; esse a se, esse actum purum, esse simpliciter infinitum, esse Trinum in personis cum una essentia, esse omnimo simplicem, esse essentialiter intelligendum in actu secundo, esse simul objectum, speciem, verbum, & intellectionem, absque reali distinctione; hæc enim & similia non possunt formaliter reperiri, nisi in eo qui habet totam essendi plenitudinem. Aliæ vero sunt perfectiones, quæ possunt ad extra communicari, secundum illam rationem qua sunt Deo propriæ; diminute tamen & inadæquate. Hujusmodi autem, sunt respicere ipsum Deum tamquam objectum connaturale, cognoscendo & amando, & tamquam finem connaturalem: hoc enim, quamvis non possit in creaturis reperiri in eo gradu perfectionis quo Deo convenit, quia Deus respicit seipsum tamquam objectum connaturale, modo infinito, & se omnino adæquando & comprehendendo, quod nulli creaturæ ob limitationem competere potest; conferri tamen potest creaturæ, ut respiciat Deum prout in se est, per actus cognitionis & amoris, tamquam finem & objectum aliquo modo connaturale. Et hoc est proprie participare id quod est proprium Deo: Nam participare aliquid, est partem illius capere, & partem relinquere; ex eo vero quod creaturæ communicatur respicere Deum ut est in se tamquam objectum & finem connaturalem, modo tamen finito & limitato, partem capit illius quod est Deo proprium, tendentiam scilicet connaturalem in divinam essentiam, & bonitatem increatam; & partem relinquit, modum scilicet infinitatis, illimitationis, & comprehensionis, quo Deus seipsum cognoscit & amat.

35 Ex his facile demonstrari potest, gratiam sanctificantem esse formam entitative supernaturalem. Nam supernaturalitas creata consistit essentialiter in habitudine mediata vel immediata ad Deum ut est in se, tamquam ad objectum specificativum, & finem connaturalem: Atqui gratia sanctificans talem habitudinem importat: Ergo est entitative supernaturalis. Major patet ex principiis jam statutis: Minor etiam manifesta est. Gratia enim sanctificans est radix cognoscendi & amandi Deum ut est in seipso, quatenus est radix fidei, luminis gloriæ, & caritatis, quæ Deum ut est in se, tamquam objectum connaturale & specificativum respiciunt: Ergo mediate saltem (mediantibus scilicet virtutibus, quæ ab ipsa emanant; ut proprietates ab essentia) dicit habitudinem ad Deum ut est in se, tamquam objectum specificativum, & finem connaturalem.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Cum gratia sanctificans sit participatio naturæ divinæ, in quantum natura est, ut dicemus articulo sequenti, & natura divina, in quantum hujusmodi: sit formalissime actualis intellectio sui, & quasi specificetur, dicatque formaliter eminenter habitudinem ad seipsam, ut clare & perfecte cognoscibilem, & ratione talis esse eminentis ita se respicientis, sit virtualiter radix attributorum, respicientium etiam per se primo Deum ut est in se, tamquam objectum omnino connaturale, oportet necessario quod gratia habeat de illo esse eminenti naturæ divinæ, quod ab ipsa specificetur; non quod eam immediate respiciat tamquam objectum specificativum, cum gratia non sit immediate operativa, sed quod per modum radicis virtualiter fundet principia attingendi Deum ut est in se, per actus cognitionis & amoris: ex hoc enim habet respicere mediate essentiam divinam, tamquam objectum a quo specificatur, quamvis eam immediate per seipsam non attingat.

36 Confirmatur secundo: Virtutes Theologicæ, respiciendo Deum ut in se est tamquam proprium specificativum, participant intrinsece aliquam perfectionem illius, excedentem omnes vires naturæ creatæ & creabilis: v. g. caritas fertur in Deum ut est summum bonum, participando ab illo majorem inclinationem in suum objectum, quam sit possibilis omni creaturæ, ut docet D. Thom. 2. 2. q. 23. art. 2. similiter fides, respiciendo Deum ut est prima veritas participat ab illo majorem certitudinem, quam sit possibilis per naturam; unde quilibet fidelis est paratus negare omnem evidentiam naturalem: potius quam fidem: idem proportionaliter reperitur in aliis virtutibus: Ergo pariter gratia sanctificans, quæ est illarum radix, & a qua emanant, ut proprietates ab essentia, participat aliquam perfectionem Deo propriam, ac excedentem perfectiones totius naturæ creatæ & creabilis, subindeque est intrinsece & quoad entitatem supernaturalis. Consequentia patet, quia debet esse proportio gradus inter habitus & proprium ac connaturale principium illorum.

37 Confirmatur tertio. Si gratia sanctificans esset solum supernaturalis quantum ad modum, non esset magis supernaturalis, quam visio miraculose restituta cæco nato, quæ dicitur supernaturalis quantum ad modum, quia modo supernaturali & extraordinario producitur: Sed hoc videtur plusquam absurdum, cum gratia sanctificans sit principium & radix meriti vitæ æternæ, & semen gloriæ & visionis beatificæ, juxta illud Apostoli *Gratia Dei vita æterna*: Ergo est supernaturalis entitative, & quoad substantiam.

38 Objicies primo: Supernaturalitas creata non consistit essentialiter in habitudine ad Deum ut est in se: Ergo ruit præcipuum fundamentum nostræ sententiæ. Consequentia patet ex supra dictis. Antecedens probatur primo: quia donum scientiæ est ordinis supernaturalis, & tamen teste D. Thoma 2. 2. quæst. 9. art. 2. in corp. & ad 3. tendit ad Deum per creaturas, subindeque non respicit illum ut est in se. Secundo probatur: Virtutes morales infusæ sunt supernaturales; & tamen non tendunt ad Deum ut objectum specificativum & connaturale; cum hoc sit proprium virtutum theologicarum, & donorum: Ergo supernaturalitas creata non consistit essentialiter in habitudine ad Deum ut est in se.

39 Respondeo negando Antecedens, ad cujus primam probationem dico, donum scientiæ non ita in Dei cognitionem ex creaturis procedere, quin totus ille processus innitatur formaliter divino testimonio, quod est ratio formalis objecti fidei; dona enim Spiritus Sancti innituntur virtutibus theologicis, & ideo tendunt in Deum ut est in se, tamquam in objectum specificativum. Ad secundam probationem dicendum, quod quamvis virtutes morales infusæ non respiciant immediate Deum tamquam finem connaturalem, mediate tamen in ipsum tendunt, quatenus respiciunt immediate objectum ut regulatum per prudentiam infusam, quæ mediante fide & caritate attingit Deum ut est in seipso.

40 Objicies secundo: Gratia sanctificans non est habitus operativus: Ergo non potest Deum ut est in se attingere per modum objecti specificativi, aut finis connaturalis: subindeque nec esse entitative supernaturalis, si supernaturalitas consistat in habitudine & tendentia in Deum ut est in se tamquam in objectum specificativum, aut finem connaturalem.

41 Respondeo quod licet gratia sanctificans non sit habitus proxime & immediate activus, est tamen habitus operativus remote & radicaliter, quia ab ipsa emanant virtutes infusæ, & dona Spiritus Sancti, quæ sunt principia proxima & immediata operandi in ordine supernaturali: unde est principium radicale attingendi Deum ut est in se, per modum objecti specificativi, & finis connaturalis, quod sufficit ut sit entitative supernaturalis: supernaturalitas enim creata, ut supra diximus, consistit in habitudine mediata vel immediata ad Deum, ut objectum specificativum, aut finem connaturalem. Quare non solum gratia sanctificans, sed etiam auxilia, quibus ad illam disponimur & ad actus supernaturales movemur, sunt intrinsece & entitative supernaturalia: quia mediate saltem tendunt in Deum ut est in se, tamquam in finem ultimum connaturalem, ex eo quod sunt principia actuum, qui ad Deum ut est in se immediate terminantur.

ARTI-

ARTICULUS IV.

Utrum gratia sanctificans sit participatio physica & formalis divinæ naturæ, etiam formaliter reduplicative ut infinita est?

41 FAtentur omnes Theologi, gratiam sanctificantem esse aliquam naturæ divinæ participationem, id enim manifeste patet ex variis Scripturæ testimoniis, præsertim ex illo Psalmi 8. 1. *Ego dixi, dii estis, & filii Excelsi omnes*, quod D. Augustinus ita interpretatur in Psalm. 49. *Manifestum est quia homines dicit Deos, ex gratia sua deificatos; non de substantia sua natos: ille enim justificat, qui per semetipsum non ex alio justus est, & ille deificat, qui per seipsum non alterius participatione Deus est; qui autem justificat, ipse deificat, quia justificando filios Dei facit, dedit enim eis potestatem filios Dei fieri: si filii Dei facti sumus, & dii facti sumus, sed hoc gratia est adoptantis, non naturæ generantis*. Solum ergo difficultas est in modo explicandi talem divinæ naturæ participationem; quidam volunt eam non esse physicam, sed dumtaxat moralem, consistentem in convenientia cum natura Dei, quantum ad id quod in ea morale est, videlicet quantum ad rectitudinem affectus, ratione cujus Deus est semper conversus ad seipsum tamquam ad summum bonum, & aversus ab omni iniquitate, justus, sanctus & rectus in omnibus operibus suis; gratia enim sanctificans, ut ex ipso nomine constat, aliquid de tali sanctitate seu rectitudine divinæ voluntatis & naturæ participat. Alii ulterius admittunt gratiam esse participationem physicam divinæ naturæ, sed contendunt eam non esse formalem (sicut lux aeris est participatio lucis Solis, & calor ferri candentis participatio caloris ignis) sed tantum virtualem, quia semen dicitur virtualis participatio generantis, quia est virtus ab ipso derivata, & ad producendum sibi simile ordinata. Et adhuc inter istos est dissensio: nam Cajetanus, Ledesma, & Joannes Vincentius Asturicensis, quos citat & sequitur Martinez in præsenti, asserunt quod gratia est participatio physica & formalis divinæ naturæ, etiam ut reduplicative infinita est & actus purus, ac ens per essentiam. Sicut enim (inquiunt) natura divina, quæ est substantia, accidentaliter est in gratia, ita gratia potest infinitum participare finito modo. Curiel vero hic art. 3. dubio 1. §. 5. oppositum tenet, putasque implicare contradictionem, quod forma creata, unita, & limitata, ipsam infinitatem & illimitationem divinæ naturæ quocumque modo participet.

43 Has duas sententias inter se oppositas in concordiam revocare conatur Joannes a S. Thoma hic disput. 22. art. 1. asserens quod gratia est participatio divinæ naturæ, & infinitatis, ac puritatis ejus, objective (cum sit similitudo & fulgor intellectualitatis divinæ, elevans creaturam rationalem, ut respiciat pro objecto connaturali & specificativo Deum, ut est in se infinitus, actus purus, & ens per essentiam) non tamen subjective, quia non habet eumdem modum infinitatis quam habet objectum: sicut (inquit) quantumcumque elevetur inferior Angelus ad intelligendum objectum de quo illuminatur, licet pervenire possit ad cognoscendum idem objectum quod superior cognoscit, nunquam tamen perveniet ad modum cognoscendi Angeli superioris, sed semper cognoscet inferiori modo.

§. I.

Veræ sententiæ quatuor conclusionibus sequentibus declaratur, & statuitur.

44 DIco primo, gratiam sanctificantem esse participationem, non solum moralem, sed etiam physicam, divinæ naturæ.

Probatur primo, Gratia, cum sit forma physica & supernaturalis, physice participare debet aliquam perfectionem divinam; nam omnia entia supernaturalia sunt participationes Dei, ut transcendit omnem naturam creatam & creabilem, sicut articulo præcedenti declaravimus: Sed gratia sanctificans, cum sit prior caritate, aliisque habitibus supernaturalibus, participare debet illam perfectionem quæ in Deo concipitur prior, seu quæ est veluti radix ac fundamentum ceterarum, & quæ proinde gerit munus essentiæ seu naturæ ut infra magis explicabitur: Ergo gratia sanctificans est physica participatio naturæ divinæ.

45 Probatur secundo: Homo in Scriptura dicitur nasci & renasci ex Deo per gratiam, & in ejus filium adoptari: sed hæc de solo consortio morali cum Deo verificari nequeunt: Ergo gratia sanctificans est participatio naturæ divinæ, non tantum moralis, sed etiam physica. Major patet: dicitur enim Joann. 1. *Ex Deo nati sunt*. Et 1. Joann. 3. *Qui natus ex Deo, peccatum non facit*. Et 1. Petri 1. dicuntur homines renati ex semine incorruptibili. Item Joann. 1. dicitur: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*, scilicet per gratiam, per quam in filios Dei adoptamur. Unde cum Scriptura varia nomina tribuat Deo, juxta diversitatem effectuum quos causat; illum vocat patrem, quando tribuit nobis gratiam, ut patet ex illo Pauli ad Roman. 1. & Ephes. 1. *Gratia vobis a Deo Patre*, quia tribuendo illam, generat nos sibi filios adoptivos, & sic remanet pater; quia id fit meritis Christi, addit: *Et a Domino Jesu Christo*. Minor vero suadetur: Habere consortium morale cum Deo, est participare ejus rectitudinem moralem: Sed participatio rectitudinis moralis Dei, non salvat nativitatem hominis ex Deo, nec filiationem ejus adoptivam: Ergo Scripturæ locutiones de solo morali consortio divinæ naturæ verificari nequeunt. Major patet: Minor probatur. Nativitas & filiatio petunt necessario ut filius participet naturam patris substantiali participatione, si filiatio fuerit substantialis; & accidentalis, si fuerit solum accidentalis: Sed rectitudo moralis Dei non est ipsa natura divina, quia cum sit propria voluntatis perfectio, pertinet ad perfectiones attributales, naturam supponentes: Ergo partipatio rectitudinis moralis Dei, non sufficit ut homo dicatur ex Deo nasci, & filius ejus adoptivus fieri.

Probatur tertio: Effectus & finis gratiæ sanctificantis 46
non solum sunt aliquid morale, sed etiam physicum: Ergo illa est non solum moralis, sed etiam physica divinæ naturæ participatio. Consequentia patet, quia caussa debet continere perfectionem sui effectus, & proportionari cum illo, sicut & forma cum suo fine connaturali. Antecedens probatur: Virtutes infusæ, & dona Spiritus Sancti, sunt effectus gratiæ sanctificantis, & ab ipsa emanant, sicut proprietates ab essentia, ut infra dicemus: visio autem beatifica est finis ad quem connaturaliter tendit, unde Joann. 4. dicitur, *fons aqua salientis in vitam æternam*, scilicet connaturalem inclinationem ad illam: Sed dona Spiritus Sancti, virtutes infusæ, & visio beatifica non tantum dicunt aliquid morale, sed etiam realem & physicam perfectionem important: Ergo effectus & finis gratiæ sanctificantis, sunt aliquid non solum morale sed etiam physicum. Hæc conclusio magis patebit ex dicendis in sequenti.

Dico secundo: Gratia sanctificans est participatio for- 47
malis divinæ naturæ, & non solum virtualis.

Probatur conclusio quatuor rationibus, Prima sic potest proponi: Operationes naturæ superiori connaturales, non possunt ullo modo fieri connaturales alteri, nisi altera aliquo modo habeat in se formaliter naturam illam superiorem: Sed visio Dei ut est in se, & ejus dilectio super omnia, quæ sunt connaturales naturæ divinæ, fiunt connaturales homini justo per gratiam sanctificantem: Ergo homo justus per illam habet in se formaliter naturam divinam participative. Minor patet: tum quia delectatio orta ex aliqua operatione, est signum connaturalitatis illius; ex visione autem beata, & dilectione Dei super omnia, maxima oritur delectatio in homine & Angelo: tum etiam quia quæ fiunt ex inclinatione subjecti, fiunt connaturalia; illæ vero operationes fiunt ex inclinatione hominis justi, vel Angeli: Ergo ipsis fiunt connaturales per gratiam. Major vero probatur: Operatio dicitur connaturalis, quia fit conformiter ad naturam a qua procedit: Ergo impossibile est illud quod est alicui naturæ superiori connaturale, fieri connaturale alteri, nisi aliquo modo habeat illam naturam. Unde quia natura hominis vel Angeli nullo modo reperitur in bruto, repugnat quod actiones naturæ angelicæ & humanæ connaturales, scilicet intelligere & velle, naturæ irrationali fiant connaturales. Hanc rationem frequenter insinuant SS. Patres, præsertim D. Dionysius, & S. Cyrillus. Iste enim lib. 2. thesauri capit. 2. sic ait: *Eamdem operationem connaturaliter habentes cum Deo, necesse est esse ejusdem naturæ*. Ille vero capit. 2. Ecclesiast. hierar. docet hominem non posse operari divina, qui statum gratiæ sanctificantis non fuerit consecutus: Quia unusquisque solum agit quæ substantiæ statusque sui sunt.

Secunda ratio est: Illa forma, ex qua oritur inclinatio 48
essentia divina, ut species repræsentantes totum Deum, ut est in se ens infinitum & per essentiam: Ergo ipsa est participatio naturæ Dei, ut est ens infinitum & per essentiam. Probatur consequentia: Nulli naturæ connaturaliter debetur species, nisi ejusdem ordinis & perfectionis cum illa: Ergo si gratiæ consummatæ connaturaliter debetur species, quæ est infinita, & ens per essentiam, ipsa etiam saltem participative, debet esse ipsum esse infinitum & per essentiam.

54 Potest insuper suaderi conclusio ratione fundamentali, & simul præcipuum Curielis fundamentum convelli. Ut gratia sanctificans dici possit participare naturam divinam, ut infinita est, non requiritur quod totam Dei infinitatem in se capiat, sed sufficit, quod ei conveniat aliqua pars, seu aliquis modus divinæ infinitatis. Ac gratia sanctificans, aliquam partem, seu aliquem modum infinitatis Dei in se capit: Ergo participat naturam

turæ in qua radicatur: Ergo inclinatio tendens in bonum divinum, ut est in seipso, nequit radicari in natura creata, sed solum in natura divina per essentiam, si inclinatio sit aliquid increatum, vel divina per participationem, si inclinatio sit aliquid creatum, ut contingit in proposito. Consequentia manifesta est. Antecedens probatur. Omnis inclinatio tendit essentialiter in bonum, & cum nulla inclinatio sit propter seipsam, sed propter naturam in qua fundatur (ad hoc enim datur, ut natura per illam consequatur suam perfectionem, & bonum sibi proportionatum) sequitur quod omnis inclinatio tendat in bonum proprium naturæ in qua radicatur: Unde non potest alia ratio assignari, cur inclinatio lapidis sit ad centrum, & inclinatio ignis ad locum sursum, nisi quia locus sursum est bonum proprium, congruum & conveniens naturæ ignis, & centrum est bonum congruum naturæ lapidis, & idem apparet in qualibet alia inclinatione.

49 Tertia ratio: Participare formaliter aliquid, est habere convenientiam formalem cum illo, saltem analogam, ut patet in accidente, quod participat rationem entis formaliter, quia in illa habet convenientiam formalem, saltem analogam, cum substantia: Sed gratia sanctificans habet talem convenientiam cum natura divina: sicut enim natura Dei est eminenti quodam modo radix cognitionis & amoris, quo Deus seipsum ut in se est infinito modo cognoscit & amat; ita gratia est radix intelligendi & amandi Deum ut est in se, & prout transcendit totum ordinem creatum & creabilem: Ergo gratia sanctificans est participatio formalis naturæ divinæ.

50 Ultima ratio insinuatur a D. Thoma hic art. 3. his verbis: *Virtus unuiuscujusque rei dicitur in ordine ad aliquam naturam præexistentem, quando scilicet unumquodque sic est dispositum, secundum quod congruit suæ naturæ*, præmisserat locum Aristotelis 7. physic. ubi dicit, quod *virtus est quædam dispositio perfecti*, & subdit: *Dico autem perfectum, quod est dispositum secundum naturam. Manifestum est autem* (addit S. Doctor) *quod virtutes acquisitæ per actus humanos, sunt dispositiones quibus homo convenienter disponitur in ordine ad naturam quæ homo est*: Ergo virtutes infusæ, quæ sunt altioris ordinis, debent (ut etiam infert S. Thomas) ipsum disponere altiori modo, & in ordine ad aliquam naturam altiorem, quæ non potest esse alia, quam ipsamet natura divina, participata per gratiam sanctificantem: Ergo talis gratia est participatio formalis naturæ divinæ. Unde in Scriptura vocatur *substantia Dei*: nam ad Hæbreos 3. de fide, quæ est dispositio & initium gratiæ, dicitur quod est *initium substantiæ Dei*; & Augustinus tract. 23. in Joann. ait quod *animæ resurgunt a peccato per substantiam Dei*, id est per gratiam, quæ est substantia Dei, non essentialiter, sed participative, ut explicat S. Thomas 3. p. quæst. 56. art. 2. ad 1. Item Ambrosius super cap. 1. primæ ad Corinth. 1. inquit Deum per gratiam dare nobis *regalem magnificentiam*, quia per illam, ut dicitur 1. Petri 2. efficimur *genus regale*, id est de natura & genere Dei.

51 Dico tertio: Gratia sanctificans est participatio physica divinæ naturæ, etiam formaliter & reduplicative ut infinita est, & actus purus, habetque totam essendi plenitudinem.

Hæc conclusio in primis probari potest ex principiis in præcedenti statutis: Ex gratia enim sanctificante oritur inclinatio in Deum, ut est ens infinitum & per essentiam, habetque totam essendi plenitudinem, scilicet spes & caritas: Ergo debet in se participative habere naturam divinam, ut est ens infinitum & per essentiam: nam ut supra dicebamus, nihil dat inclinationem ad aliquam naturam, nisi saltem participative præhabeat illam.

52 Item operationes connaturales alicui naturæ nequeunt competere connaturaliter, nisi habenti eamdem naturam, saltem participative, ut ibidem ostendimus: Sed visio beatifica, quæ est operatio gratiæ consummatæ, competit Deo, ut est ens infinitum & per essentiam: Ergo gratia consummata patriæ participat naturam divinam, ut est ens infinitum & per essentiam.

53 Præterea, Gratiæ consummatæ connaturaliter debetur essentia divina, ut species repræsentantes totum Deum, ut est in se ens infinitum & per essentiam: Ergo ipsa est participatio naturæ Dei, ut est ens infinitum & per essentiam. Probatur consequentia: Nulli naturæ connaturaliter debetur species, nisi ejusdem ordinis & perfectionis cum illa: Ergo si gratiæ consummatæ connaturaliter debetur species, quæ est infinita, & ens per essentiam, ipsa etiam saltem participative, debet esse ipsum esse infinitum & per essentiam.

54 Potest insuper suaderi conclusio ratione fundamentali, & simul præcipuum Curielis fundamentum convelli. Ut gratia sanctificans dici possit participare naturam divinam, ut infinita est, non requiritur quod totam Dei infinitatem in se capiat, sed sufficit, quod ei conveniat aliqua pars, seu aliquis modus divinæ infinitatis. Ac gratia sanctificans, aliquam partem, seu aliquem modum infinitatis Dei in se capit: Ergo participat naturam divinam, ut infinita est. Major patet: participare enim aliquam perfectionem, non est habere illam totaliter & complete, sed partialiter & inadæquate, cum participare nihil aliud sit quam partem capere, & partem relinquere, ut ex ipsis terminis constat. Minor vero suadetur: Deo ut ens infinitum & per essentiam tria conveniunt; primum est habere suam essentiam pro objecto connatuali, & pro forma intelligibili, ad cujus modum alia intelligat: hoc enim ipsi competit prout excedit totum ordinem naturæ creatæ & creabilis, subindeque ut infinitus est, & ens per essentiam, habetque totam essendi plenitudinem: secundum est, ut identificet sibi tale objectum, & speciem, ac operationem qua in illud tendit: tertium, ut illud comprehendat, & cognoscat quantum cognoscibile est. At quamvis gratia sanctificans non possit duo posteriora in se habere, & in illis cum Deo communicare; primum tamen, nempe habere essentiam divinam pro objecto connaturali, & forma intelligibili, illi convenit, & in eo cum Deo communicat, ut ex supra dictis patet: Ergo gratia sanctificans aliquid de infinitate Dei, seu aliquam partem illius in se capit, subindeque naturam Dei, ut infinita est, participat.

Ultimo probatur conclusio: Caritas nostra est forma- 55
lis participatio divinæ caritatis, ut est infinita: Ergo & gratia potest esse participatio divinæ naturæ, formaliter & reduplicative ut infinitæ. Consequentia patet, non enim magis repugnat participari essentiam infinitam ut sic, quam proprietatem infinitam. Antecedens autem est D. Thomæ 2. 2. quæst. 23. artic. 7. ubi probat caritatem viæ posse augeri in infinitum, quia est participatio infinitæ caritatis Dei: quæ verba sunt intelligenda formaliter, alias si caritas non esset participatio formalis infiniti ut sic, sed secundum aliquem gradum determinatum, non posset augeri ultra illum, quia jam non participaret talem gradum, sed superiorem, & sic esset alia forma superior: sicut intellectus, verbi gratia Angeli, & esse substantiale hominis, non possunt augeri in infinitum, quia licet participent formaliter intellectum & esse Dei, quæ infinita sunt, ea tamen non participant formaliter ut infinita, sed secundum aliquem gradum determinatum.

Dico quarto, gratiam esse participationem naturæ di- 56
vinæ, ut natura est.

Probatur primo ex supra dictis: Generari, nasci, & esse filium Dei adoptivum, non potest alicui convenire, nisi participet naturam Dei, ut natura est: Sed per gratiam generamur, nascimur, & sumus filii Dei, ut in prima conclusione ostensum est: Ergo per illam participamus naturam Dei, ut natura est: Major patet: nam ideo Spiritus Sanctus non generatur, nec nascitur, nec est filius Dei, quia licet habeat naturam divinam, illa tamen non communicatur ei ut est natura, sed ut voluntas.

Probatur secundo: Id quod in nobis habet rationem 57
naturæ in ordine supernaturali, debet esse participatio naturæ Dei, ut natura est; sicut illud est participatio proprietatis vel potentiæ Dei, quod in nobis habet rationem virtutis supernaturalis: Sed gratia sanctificans habet rationem naturæ in ordine supernaturali, sicut virtutes infusæ habent rationem proprietatis seu potentiæ in eodem ordine, ut docet D. Thomas hic art. 4. ad 1. Ergo gratia sanctificans est participatio naturæ divinæ, ut natura est.

Probatur tertio ratione, quam supra insinuavimus. Il- 58
lud formaliter participat naturam divinam, sub conceptu & munere naturæ, quod cum ea ut tali habet analogam similitudinem: Sed gratia sanctificans illam habet: Ergo est participatio naturæ divinæ, ut natura est. Major patet, Minor probatur. Naturæ divinæ, sub conceptu & munere naturæ, convenit immediate & per se primo, respicere seipsum eminenti modo, & fundare per modum radicis virtualis omnes Dei proprietates, & principia proxima tendendi in Deum ut in se, tamquam in objectum proportionatum & omnino connaturale: Sed gratia respicit Deum immediate, quasi trahens ipsum per modum vinculi ad animam, fundatque proprietates analogice similes proprietatibus naturæ divinæ, & principia operationum attingentium Deum ut est in se, tamquam objectum connaturale & proportionatum: Ergo habet similitudinem analogam cum natura divina, ut talis est, seu ut gerit munus & vices naturæ.

§. II.

Præcipua objectiones solvuntur.

OBjicies primo contra primam conclusionem: Totum, 59
vel saltem præcipuum fundamentum, asserendi gratiam esse physicam, & non solum moralem, divinæ naturæ participationem; est quia per illam homo constituitur si-

tur filius Dei adoptivus: Sed hæc ratio nulla est: Ergo &c. Major patet ex supra dictis. Minor probatur primo ex Scriptura: nam Matth. 12. Christus vocat fratres secundum naturam divinam eos qui fecerint voluntatem Dei, & habuerint cum ea conformitatem, in qua rectitudo moralis humanæ voluntatis consistit: Ergo solum morale cum Deo consortium, sufficit ut filii Dei nominemur & simus. Consequentia patet; nam qui est frater alicujus, ut natus a tali patre, est filius.

Secundo probatur eadem Minor: ad Galat. 3. dicitur: *Vos estis Filii Dei per fidem*, & tamen fides non est participatio naturæ, sed cognitionis Dei: Ergo ex eo quod scriptura dicat per gratiam nos fieri Dei filios, non recte infertur illam esse physicam naturæ divinæ participationem.

Probatur tertio: Res inanimatæ dicuntur nasci ex Deo, & ab ipso generari, & tamen illæ non participant naturam Dei ut est in se: Ergo ex eo quod homo, ratione gratiæ sanctificantis, dicatur in Christo renasci, & a Deo generari, non recte probatur, ipsum per gratiam physice participare naturam Dei. Consequentia manifesta, est, Antecedens Probatur. Nam Psalm. 148. ubi habetur. *Ipse dixit & facta sunt*, Basilius legit: *Et nata sunt*. Et Job 38. dicitur; *Quis est pluviæ pater, aut quis genuit stillas roris?*

Denique eadem Minor ratione suadetur: Non est de ratione adoptionis, quod communicetur natura personæ quæ adoptatur in filium; sed tantum quod ipsi tribuatur jus ad hæreditatem, quod non habet ex vi suæ originis, ut constat in adoptione quæ fit inter homines, per quam adoptatus non recipit naturam ab adoptante (alias filiatio adoptiva non distingueretur a naturali) sed tantum acceptatur ad ejus hæreditatem. Unde adoptio definitur a Jurisconsultis: *Voluntaria assumptio, sive gratuita acceptatio personæ extraneæ ad hæreditatem, ad quam ex vi sui originis non habet jus*; in qua definitione nulla fit mentio de communicatione naturæ, sed solum de acceptatione ad hæreditatem. Ergo licet homo per gratiam filius Dei adoptivus constituatur, non sequitur, quod per illam physice naturam divinam participet.

60 Respondeo, concessa Majori, negando Minorem. Ad cujus primam probationem dico, quod quia nullus potest facere voluntatem Dei in omnibus sine gratia, ideo qui facit illam est frater Christi (subindeque filius Dei adoptivus) non formaliter quia facit eam, sed ratione gratiæ, per quam illam implet, & Dei mandata observat.

Ad secundam respondetur quod vel ibi sermo est de fide viva, quæ connectitur cum gratia, eaque informatur: vel quod per fidem homo dicitur regenerari ex Deo, & filius ejus adoptivus fieri, initiative & dispositive; quia fides ex parte intellectus est dispositio & initium justificationis, seu infusionis gratiæ sanctificantis, quæ facit nos formaliter Dei filios adoptivos. Unde ut supra annotavimus, Apostolus ad Hebræos 3. vocat fidem, *initium substantiæ Dei*.

Ad tertiam respondetur Scripturam ita afferere: per gratiam homines ex Deo nasci, vel generari, ut regeneratis per gratiam proprias filiorum conditiones, puta jus ad hæreditatem attribuat, juxta illud Pauli: *si filii, & hæredes*; quas tamen conditiones non attribuit pluviæ, aut aliis rebus inanimatis. Unde testimonia Scripturæ adducta, in quibus res inanimatæ dicuntur a Deo generari, de generatione late & improprie accepta, intelligenda sunt.

Ad ultimam dicendum, quod licet communicatio naturæ non sit de ratione adoptionis, prout fit inter homines, requiritur tamen ad adoptionem, per quam homo adoptatur in filium Dei. Ratio autem discriminis est, quia adoptio in humanis supponit quod adoptatus sit ejusdem naturæ cum adoptante, habeatque in se sufficiens principium, quo fiat aptus ad percipiendam ejus hæreditatem: & ideo non mirum, si per illam non communicetur natura: adoptio autem divina, cum non supponat similitudinem in natura, aut sufficientem capacitatem ad percipiendam hæreditatem Dei, debet illam efficere, subindeque divinæ naturæ participationem tribuere. Unde licet adoptio humana non producat aliquid intrinsecum in adoptato, bene tamen divina, quia per illam ascisitur tantum in bona naturalia, quæ sunt ejusdem ordinis cum adoptato; per illam vero ad participationem bonorum supernaturalium, quæ sunt ordinis altioris & divini, elevatur; de quo fuse articulo sequenti.

61 Objicies secundo contra secundam conclusionem: Gratia in Scriptura dicitur semen Dei, ut patex ex illo 1. Joann. 3. *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ejus manet in eo*, id est gratia, ut explicant SS. Patres, & Scripturæ Interpretes: At semen virtualiter solum participat, non vero formaliter, naturam generantis; sicuti semen arboris est arbor solum virtualiter, non formaliter: Ergo gratia non est formalis, sed tantum virtualis divinæ naturæ participatio.

Respondeo gratiam sanctificantem non vocari semen 62
Dei per ordinem ad naturam divinam, cujus est participatio, sed respectu visionis beatificæ, quia est radix illius, & quia clara Dei visio in virtute gratiæ, ut arbor in virtute seminis, continetur, juxta illud Apostoli, *Gratia Dei vita æterna*: a gratia enim consummata patriæ oritur connaturaliter lumen gloriæ, ut proprietates ab essentia, arbor ex semine, & rivus a fonte; unde etiam illa Joann. 4. dicitur *fons aquæ salientis in vitam æternam*. Solutio est D. Thomæ 1. p. quæst. 62. art. 3. ubi sic habet: *Gratia gratum faciens hoc modo comparatur ad beatitudinem, sicut ratio seminalis in natura ad effectum naturalem: unde* 1. *Joann.* 3. *gratia semen Dei nominatur*.

Objicies tertio: Si gratia sanctificans participaret formaliter naturam divinam, ejus etiam attributa formaliter participaret: Sed gratia non participat formaliter attributa Dei: Ergo nec ejus naturam. Major patet: Cum enim natura sit radix proprietatum, qui naturam aliquam formaliter participat, etiam ejus proprietates, concomitanter saltem & secundario, participare debet. Minor vero suadetur: Attributa divinæ naturæ sunt immutabilitas, infinitas, omnipotentia, dominium in omnes creaturas, &c. Atqui gratia nihil ex his participat, cum non sit immutabilis & indefectibilis, sed per peccatum possit amitti & corrumpi; nec faciat nos infinitos in essendo, vel omnipotentes, aut rerum omnium dominos: Ergo, &c.

Respondeo primo negando Majorem; cum enim participare (ut supra dicebamus) sit partem capere, & partem relinquere, non oportet quod illud quod participat naturam divinam, omnia ejus attributa seu proprietates participet, sed sufficit quod aliquas participet & in se habeat.

Respondeo secundo, data Majori, negando Minorem. 63
Ad cujus probationem, nego etiam Minorem: nam gratia sanctificans aliquo modo perfectiones enumeratas participat. In primis participat Dei immutabilitatem, quia sicut essentia divina est immutabilis omnino, tam ab extrinseco, quam ab intrinseco, ita gratia est immutabilis ab extrinseco (sicut Angeli & corpora cælestia) & per solam potentiam divinam mutari potest secundum se. Cui non obstat quod in statu viæ sæpe corrumpatur, hoc enim est per accidens, ex eo quod imperfecte participatur a nobis & in statu imperfecto existit, cum non conjungat hominem Deo per visionem claram essentiæ ipsius, subindeque non repleat totam voluntatis capacitatem, sed relinquat eam in potentia ad alia, Deo ejusque legi & voluntati contraria. In statu autem beatitudinis, ubi ab ipsa dimanat lumen gloriæ, quo mediante efficit visionem beatam, & mediante visione applicat voluntati omnimodam rationem boni, est omnino per quamcumque potentiam creatam invariabilis. Unde gratia viæ assimilatur formæ rerum corruptibilium & sublunarium, quæ quia non satiat perfecte appetitum materiæ, corrupibilis & amissibilis est: Gratia vero consummata patriæ, similis est formæ corporum cælestium, quæ cum perfecte satiet appetitum materiæ, est ab intrinseco incorruptibilis & inamissibilis. Quare sicut propria essentiæ divinæ duratio est æternitas increata, quæ est uniformissima & tota simul, absque ulla successione prioris & posterioris: ita duratio, qua gratia postulat ex sua natura mensurari, & qua de facto mensurabitur, quando erit consummata in patria, est quædam illius æternitatis essentialis participatio: sed quia hic per accidens est variabilis, ob statum præternaturalem & imperfectum quem habet in nobis viatoribus, per accidens etiam mensuratur tempore, quod est rerum corruptibilium mensura.

Similiter gratia habet aliquid de infinitate Dei: Primo quia non habet terminum sui augmenti. Secundo quia est principium merendi ad æqualitatem præmium infinitum objective, & satisfaciendi aliquo modo pro culpa, & quæ in ratione offensæ est infinita. Tertio, quia est principium actus caritatis, qui teste D. Thoma 2. 2. q. 23. art. 2. ad 3. habet aliquam infinitatem. Tandem ejus infinitas relucet in hoc quod sicut Deus, quia ex se infinitus est, sufficit ad implendum omne cordis humani desiderium propter quod ab Hebræis vocatur *SADAI*, id est *qui sufficit*: ita & gratia, cum sit divinæ naturæ participatio, & veluti quoddam vinculum, quo Deus animæ intime conjungitur, potest omnia hominis desideria satiare, præsertim quando fuerit consummata in patria, per lumen gloriæ, & claram Dei visionem, quæ cuncta humani cordis desideria implet & satiat, ut in Tractatu de beatitudine fuse ostendimus disp. 3. art. 2. digress. unica. Sunt etiam qui dicunt, illud 1. ad Corinth. 15. *Gratia Dei sum id quod sum*, significare quod plenitudo illa essendi, quæ est in Deo, quamque ipse explicuit Exodi 3. dicens, *Ego sum qui sum*, participatur per gratiam ab homine qui habet illam, & qui per ipsam aliquo modo & participative Deus efficitur.

Tertio gratia sanctificans aliquid de omnipotentia Dei 65
parti-

cipat, ut patet in viris justis & sanctis, quibus ad nutum omnes creaturæ obediunt, immo & aliquando ipsemet Deus, juxta illud Josue 10. *Obediente Domino voci hominis*. Illi etiam per orationem omnia pro voto a Deo impetrant: Unde Chrysostomus ait, quod *omnipotens oratio omnia potest*. Et Apostolus ad Philip. 4. *Omnia possum in eo qui me confortat*: id est (ut explicat D. Bernardus *omnipotens sum*. Addo quod, cum per gratiam, perfectam cum Deo contrahamus amicitiam, & id quod per amicos possumus, per nosmetipsos posse censeamur, ut ait Aristoteles 3. Ethic. capite 3. nihil mirum quod mediante gratia & caritate aliquid de divina omnipotentia participemus. Quare ait Gerson in quodam opusculo: *Sicut Deus dedit omnia in manus Christi, ita dedit omnia in manus Christiani, unde Christianum fas est dicere potentissimum*.

66 Denique gratia sanctificans tribuit homini justo rerum omnium dominium, idque nobilius & fœcundius omni dominio civili: nam si ipsum filium Dei adoptivum constituat; ergo & hæredem ipsius, & cohæredem Christi, ut argumentatur Apostolus ad Romanos 8. Non enim minoris efficaciæ esse debet adoptio divina, quam sit humana; atque adeo sicut adoptio humana adoptatum constituit necessarium hæredem omnium adoptantis bonorum ab intestato, ut habetur instit. *de adopt.* §. *hodie*, multo magis id ipsum facere debet adoptio spiritualis, quæ per gratiam non Principis, sed Dei celebratur. Hinc Apostolus 1. ad Corinth. 3. *Omnia vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura, omnia vestra sunt*. Et 2. cap. 6. loquens de justis, de ipsis ait: *Nihil habentes, & omnia possidentes*; justi namque nihil habent rerum temporalium, quoad effectum dominii civilis, sed omnia possident, quoad dominium spirituale: nihil habent, quia præ animi magnitudine, omnia, præter Deum, contemnunt, & ad Deum ordinant; sed nihilominus omnia possident, quia, ut loquitur idem Apostolus, *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*; vel ut ait Hieronymus in Epistola ad Paulinum, *Credenti totus mundus divitiarum est*. Hoc discursu utitur Gerson in opusculo supra allegato, ubi sic ratiocinatur: *Si Christus justis omnibus fecit patrem communem, multo magis & bona patris communia facere debuit; cum majus sit Deum esse patrem communem, quam ipsius bona communia*.

67 Addo quod rationalis anima per gratiam fit Dei sponsa, & connubium quoddam spirituale inter ipsam & Deum media caritate celebratur; cum autem connubium spirituale non debeat esse inferioris conditionis connubio carnali, sicut in matrimonio carnali fit bonorum communio, sive communicatio; ita etiam, immo a fortiori, hoc fieri debet in matrimonio spirituali. Hinc (ut recte notavit Philippus Abbas in Cantica) quoties Sponsus in sacro Epithalamio Sponsam alloquitur, toties in plurali loquitur de bonis suis, tamquam de communibus sibi & Sponsæ: *Vox turturis* (inquit) *audita est in terra nostra . . . Vineæ nostræ floruit* &c. Hoc argumento utitur Arnoldus Lexoviensis Epistola ad Patres Concilii Turonensis, dicens: *Si Christus Sponsus est Dominus, & sponsa erit Domina*.

68 Dixit autem dominium istud spirituale gratiæ, nobilius & fœcundius esse dominio civili, quia in lege Dei gratiam concedentis, & in ipsa gratiæ natura fundatur: dominium vero civile in humanis fundatur in traditionibus, & peccati occasione adinventum est; adeo ut dicant communiter Theologi, quod si Adam non peccasset, non fuisset civilis dominii divisio, sed omnia bona communia extitissent. Item, cum dominium civile sit materiale, atque adeo divisibile, plures ex æquo non compatitur dominos: dominium vero gratiæ, cum sit spirituale, tot habet dominos, quot justos; & taliter est totum unius, ut sit totum alterius: hoc enim est rerum spiritualium proprium, eo quod sint indivisibiles, ut sint totæ in toto, & totæ in qualibet parte.

69 Objicies quarto: Si gratia esset participatio formalis naturæ divinæ, faceret nos filios Dei adoptivos: Sed hoc non præstat: Ergo non est formalis participatio naturæ divinæ. Major patet ex supradictis. Minor probatur primo: Gratia Christi est ejusdem speciei cum nostra: Sed illa non facit Christum filium Dei adoptivum: Ergo nec nostra.

Probatur secundo: Effectus formalis primarius formæ absolutæ non est relativus: Sed gratia est forma absoluta, & esse filium Dei adoptivum, est quid relativum: Ergo gratia non tribuit homini esse filium adoptivum Dei.

70 Pro solutione hujus argumenti observandum est, in filiatione adoptiva Dei duo esse distinguenda, nimirum filiationem, & proximum ejus fundamentum: istud est effectus formalis gratiæ, ab illa inseparabilis, quia fundamentum proximum talis relationis est participatio naturæ divinæ, communicata nobis per voluntariam Dei generationem; illa vero non est proprie effectus formalis gratiæ, quia provenit a forma accidentali distincta, nempe a relatione filiationis, unde a gratia separabilis est; ut patet in Christo Domino: reductive tamen pertinet ad primarium effectum formalem gratiæ, quia fundatur in illo, & est complementum ejus. Hoc supposito,

Ad argumentum respondeo, concessa Majori, negando 71
Minorem. Ad cujus primam probationem, distinguo Minorem: non facit Christum filium adoptivum Dei, secundum relationem, concedo Minorem; quia enim Christus Dominus est filius naturalis Dei, non potest esse filius adoptivus, cum suppositum, quod est subjectum talis relationis, debeat esse filius extraneus, non vero naturalis, neque habere essentialiter naturam adoptantis; non facit Christum filium adoptivum, secundum humanitatem pro fundamento, nego Minorem: nam gratia tribuit humanitati Christi Domini participationem naturæ divinæ, quæ de se, quando est in supposito creato, est fundamentum sufficiens adoptionis. Et hoc sufficit, ut facere hominem filium Dei adoptivum, dicatur effectus formalis primarius gratiæ, sumendo scilicet filiationem adoptivam pro fundamento proximo, non vero pro ipsa relatione. Ex quo patet responsio ad secundam probationem Minoris: concessa enim Majori, Minor quoad secundam partem distinguenda est, & concedenda de filiatione adoptiva, sumpta pro fundamento ejus proximo, sub qua ratione eam usurpant Theologi, cum dicunt effectum formalem primarium gratiæ esse, reddere hominem filium Dei adoptivum, ut articulo sequenti patebit.

Objicies quinto contra tertiam conclusionem: Impossi- 72
bile est quod gratia sanctificans participet naturam divinam ut infinitam, nisi infinitas naturæ divinæ ipsi communicetur: Sed repugnat infinitatem naturæ divinæ communicari gratiæ sanctificanti, cum illa sit propria Deo, ut distincto a creaturis: Ergo gratia sanctificans participare nequit naturam divinam, ut infinitam.

Confirmatur: Quod participatur ab aliquo formaliter, 73
prædicatur de illo; v. g. quia accidens participat rationem entis analogice, ideo potest ens prædicari de accidente; Sed ratio entis finiti, & actus puri, vel entis per essentiam, non potest prædicari de gratia sanctificante, cum illa sit essentialiter ens creatum, finitum, potentiale, & participatum: Ergo gratia sanctificans non est participatio naturæ divinæ, ut est actus purus; & ens infinitum, ac per essentiam.

Respondeo ad objectionem distinguendo Majorem: nisi 74
infinitas naturæ divinæ ipsi communicetur, adæquate & totaliter, nego: inadæquate & participative, concedo. Similiter distinguo Minorem: repugnat infinitatem naturæ divinæ communicari gratiæ adæquate, sive totaliter, conceditur: inadæquate & participative, negatur.

Explicatur: Infinitas naturæ Dei dupliciter considera- 75
ri potest, adæquate nimirum & inadæquate, sive simpliciter, & secundum quid tantum: adæquate & simpliciter consideratur, si concipiatur non solum ut est radix seipsam tamquam objectum connaturale respiciendi per actus amoris & cognitionis, sed etiam ut modo infinito & illimitato seipsam attingit, mediantibus prædictis actibus: sumitur vero inadequate, quando consideratur præcise ut est radix Deum in seipso consideratum intelligendi & amandi; & hoc modo communicari potest creaturæ, licet non alio priori, cum ille sit proprius Deo, ut distincto a creaturis.

Ad confirmationem respondetur ex D. Thoma quodlib. 76
2. art. 3. quod aliquid dupliciter ab alio participari potest: uno modo sicut ratio communis & superior, quo modo animal participatur ab homine, quia homo partialiter habet, & non totaliter, id quod in confuso continetur in animali: alio modo ut existens extra ejus essentiam, sicut ignis a ferro candenti participatur, & esse a creaturis; existentia enim non est de essentia creaturæ; sed aliquod prædicatum accidentale illius, ut ibidem ait S. Doctor. Quod primo modo ab alio participatur, potest de illo prædicari, sicut animal prædicatur de homine: quod vero secundo tantum modo participatur ab aliquo, non prædicatur de illo, v. g. ignis non prædicatur de ferro candenti, Cum ergo gratia sit participatio solum accidentalis naturæ divinæ, & ista non comparetur ad illam, sicut ratio communis & superior ad inferiorem, ratio formalis actus puri, & entis infiniti, ac per essentiam, non debet de illa prædicari; sed sufficit quod aliqua ratio analogice communis naturæ divinæ & gratiæ sanctificanti, nimirum esse radicem intelligendi & amandi Deum ut est in se, de gratia prædicetur.

Objicies sexto contra eamdem conclusionem: Nulla po- 77
test dari species creata, quæ formaliter repræsentet Deum ut est in se ens infinitum & per essentiam, ut in Tractatu de visione beata ostensum fuit disp. 2. art. 1. Ergo nec ulla qualitas creata, quæ naturam Dei, ut est actus purus, & ens infinitum, ac per essentiam, formaliter participet. Consequentia videtur legitima, major enim est repugnantia, quod aliquid creatum habeat formalem convenientiam in esse entitativo cum ente increato & infinito, quam in esse intentionali vel intelligibili.

Respon-

78 Respondeo, concesso Antecedente, negando consequentiam, & paritatem: duplex enim assignari potest ratio discriminis. Prima est, quia species est formalis similitudo objecti, subindeque se tenet ex parte illius, eique commensuratur; & ita si daretur species quidditativa Dei, se teneret ex parte ipsius, ab eo specificaretur, & immediate ab eo exiret: unde cum ab objecto illimitato non limitaretur, careret primario & formali limitativo, & sic esset Deus: At vero gratia, lumen gloriæ, & visio beatifica, se tenent ex parte subjecti, vel per modum virtutis radicalis, ut gratia, vel per modum principii proximi, ut lumen, vel per modum operationis vitalis, ut visio; unde illa omnia, cum ex proprio conceptu sint accidentia, a subjecto limitantur.

Secunda disparitas est, quia species cresta repræsentativa Dei ut est in se, esset participatio illius, non per modum virtutis operativæ, sed per modum repræsentationis formalis in esse intelligibili, gratia vero sanctificans est solum participatio divinæ naturæ per modum virtutis operativæ, seu principii radicalis operandi, puta cognoscendi & amandi Deum ut est in se: quamvis autem repugnet participatio Dei per modum repræsentationis formalis, non tamen per modum virtutis operativæ, tendentis in Deum ut est in se: quia repræsentatio formalis est ipsum objectum in esse intelligibili; unde cum esse entitativum & intelligibile in Deo identificentur, eo ipso quod daretur species seu similitudo formalis, Deum ut est actus purus, & ens infinitum ac per essentiam, repræsentans, deberet tam in esse entitativo quam intelligibili esse actus purus, ac ens infinitum & per essentiam, quod implicat. At vero virtus, sive radicalis, sive proxima, per quam attingitur aliquod objectum, non est necessario tale objectum, sed potest, immo debet in creatis reperiri distincta realiter ab illo, quare ex eo quod gratia & habitus supernaturales respiciant connaturaliter in Deo rationem actus puri, ac entis infiniti & per essentiam, non sequitur quod sint entitative actus purus, & ens per essentiam.

79 Objicies ultimo contra ultimam conclusionem: Natura divina constituitur formaliter per intelligere actuale: & non per radicale, ut in Tractatu de natura Dei, ejusque attributis disput. 2. art. 1. §. 5. ostensum est: Atqui gratia sanctificans non participat ipsum intelligere actuale Dei, sed tantum radicale: actuale enim solum ab actu fidei, vel a visione beatifica participatur: Ergo gratia sanctificans non participat naturam Dei, formaliter ut natura est.

80 Respondeo quod licet natura divina sit ipsum intelligere Dei actuale, tamen eminenter continet & exercet munus principii radicalis intelligendi, intellectivæ virtutis, & intellectionis actualis, absque distinctione virtuali, ut loc. cit. cum Carmelitis Salmanticensibus docuimus: & quia nulla res creata potest illud participare adæquate & secundum omnia munera quæ exercet (eo quod nulla res creata possit esse suum intelligere actuale) sed tantum inadequate & secundum aliquod munus, gratia sanctificans, quæ participat illud ut exercet munus principii radicalis, quod est primum in Deo, & fundamentum ceterorum, recte dicitur participatio naturæ divinæ, ut naturæ est, non autem visio beatifica, quia hæc participat solum intelligere, quatenus exercet munus operationis, quod non sufficit ut natura divina dicatur participari sub conceptu naturæ: sicut quamvis existentia non distinguatur, etiam virtualiter, a natura in Deo, unio tamen humanitatis Christi dicitur facta ad existentiam, & non ad naturam, quia non est facta ad existentiam, ut exercet munus naturæ.

§. III.

Corollaria notatu dignissima.

81 EX dictis inferes primo, gratiam sanctificantem per se secundo esse participationem naturæ Dei, ut est Trinus in Personis. Nam, ut conclus. 3. ostendimus, illa participat naturam divinam, ut est ens infinitum & per essentiam, habetque totam essendi plenitudinem: Sed ex hoc veluti a ratione a priori, nostro modo intelligendi, oritur quod sit Trinitas personarum in una simplici essentia, secunditas enim divinæ naturæ ad intra per actiones immanentes intellectus & voluntatis, provenit ex omnimoda illa essendi plenitudine, & infinitate Dei; cum eadem natura & perfectio finita non possit pluribus realiter distinctis communicari: Ergo gratiæ sanctificanti secundario convenit esse participationem naturæ Dei, ut est Trinus in Personis. Unde ex illa hic in via oritur caritas, quæ est inclinatio ad Deum ut est in se Unus & Trinus; & in patria lumen gloriæ, & visio beatifica, quæ licet per se primo attingant Deum, ut est unus, secundario tamen ad ipsius personas Trinitatis terminantur. Per illam etiam aliqua nobis communicatur participatio Trinitatis, seu quædam vis producendi aliquam Verbi Divini & Spiritus Sancti participationem: nam per illam habemus in intellectu vim ad producendam supernaturalem cognitionem, per quam producitur verbum supernaturale, quod est aliqualis participatio Verbi Divini: Item illa caussat in voluntate amorem & caritatem supernaturalem, quæ (teste Divo Thoma 2. 2. q. 24. art. 7.) est aliqualis participatio Spiritus Sancti. Dixi autem gratiam sanctificantem esse *per se secundo* participationem naturæ Dei, ut est Trinus in Personis: quia supernaturalitas gratiæ, & aliorum entium supernaturalium, non consistit per se primo habitudine ad Deum, ut est Trinus in Personis, sed ut est actus purus, & ens infinitum, & per essentiam, habetque totam essendi plenitudinem, ut articulo præcedenti declaravimus.

Inferes secundo, virtutes infusas dimanare physice a gratia sanctificante, sicut ab anima profluunt ejus passiones. Cum enim gratia & virtutes sint participationes naturæ & proprietatum Dei, eamdem debent servare proportionem ac illæ: Sed inter naturam divinam & ejus proprietates seu attributa talis est proportio, quod natura virtualiter est caussa proprietatum seu attributorum: quare per naturam, tamquam per caussam virtualem, seu rationem a priori demonstrantur: Ergo gratia sanctificans est caussa virtutum infusarum: illæque ab ipsa physice dimanant, sicut proprietates ab essentia. Unde D. Thomas hic art. 4. ad 1. ait: *Sicut ab essentia animæ affluunt ejus potentiæ, quæ sunt operum principia, ita etiam ab ipsa gratia affluunt virtutes in potentias animæ*. Est in 2. dist. 26. quæst. 1. art. 4. ad 5. dicit quod *virtutes informantur a gratia per modum originis, quia ex ipsa gratia quodammodo formaliter oriuntur habitus virtutum per diversas potentias diffusi.* 82

Confirmatur: Ideo passiones dicuntur physice emanare ab essentia, quia producuntur consequenter a generante, ex vi ipsiusmet actionis productivæ essentiæ: Sed virtutes infusæ communicantur animæ consequenter ex vi actionis productivæ gratiæ: Ergo resultant physice a gratia sanctificante. Major patet ex Philosophia: Minor probatur. Ideo passiones producuntur consequenter ex vi actionis generativæ, quia pertinet ad generans non solum dare esse, sed etiam quæ requiruntur ad statum & dispositionem connaturalem rei genitæ in instanti generationis: Sed ad statum & dispositionem connaturalem gratiæ, etiam in instanti suæ productionis, requiruntur virtutes infusæ, sicut ad statum connaturalem animæ requiruntur dispositiones & accidentia connaturalia, etiam in instanti generationis. Ergo virtutes infusæ communicantur animæ consequenter ex vi actionis productivæ gratiæ. 83

Advertendum tamen est, aliquas esse virtutes, quæ tam in ratione habitus, quam virtutis necessario oriuntur a gratia; alias vero quæ solum necessario ab illa oriuntur in ratione virtutis: nam virtutes quæ nequeunt esse informes, ut caritas, pœnitentia &c. oriuntur ab illa primo modo; quæ vero possunt esse informes, ut fides, & spes, oriuntur ab illa secundo modo: quia licet connaturaliter ab illa dimanent, ut patet in puero baptizato, tamen propter rationem imperfectam virtutis quam habent sine gratia, possunt quantum ad suam substantiam esse sine illa. 84

Inferes tertio, de potentia absoluta Dei non posse dari plures species gratiæ sanctificantis essentialiter inter se diversas. Nam gratia sanctificans, ut vidimus, est participatio formalis naturæ divinæ ut natura est: Sed natura Dei sub conceptu naturæ, cum sit simplicissima, non potest nisi uno modo participari, nimirum per modum constitutivi, & principii radicalis divinorum attributorum: Ergo gratia sanctificans, de potentia etiam Dei absoluta specie essentiali multiplicari nequit. 85

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Licet infinita Dei perfectio sit participabilis infinitis modis specie diversis, quando non determinatur modus participationis, secus tamen quando talis modus determinatur, v. g. licet intellectus divinus absolute sit participabilis multis modis specie diversis, & de facto participetur per lumen gloriæ, per visionem beatam, per fidem, per prophetiam, & per scientiam per se infusam; ille tamen sub ea ratione qua essentiam divinam clare & ut est in se, ac intuitive respicit, non potest participari nisi uno modo, scilicet a lumine gloriæ, ut exercet rationem principii cognoscitivi, & a visione intuitiva Dei, ut exercet rationem operationis, seu actualis cognitionis; quia tunc determinatur modus participationis. Ita pariter licet id quod in Deo habet rationem essentiæ, sit multipliciter a creaturis participabile, si tamen illud sub conceptu & munere naturæ præcise consideretur, seu ut est eminenti quodam modo radix divinorum attributorum, non potest nisi uno modo participari; quia tunc modus participationis determinatur & limitatur. 86

Confirmatur amplius: Si duæ essent gratiæ specie essentiali distinctæ, duæ quoque essent specie essentiali distinctæ caritates: Sed hoc implicat: Ergo & illud. Sequela Majoris patet, quia caritas, & ceteræ virtutes infusæ, 87

fusæ, emanant connaturaliter a gratia, sicut proprietates & potentiæ operativæ ab anima, ut corollario præcedenti ostensum est; unde sicut existentibus diversis animabus, necesse est diversas esse potentias ab iis dimanantes; ita etiam si diversæ darentur gratiæ, diversæ quoque deberent dari virtutes infusæ, & diversæ caritates. Minor vero probatur; quia de ratione essentiali caritatis est tendere in Deum, ut super omnia appretiative diligendum; qui modus non est amplius essentialiter contrahibilis, sed accidentaliter solum, penes diversos modos quibus potest persici, puta penes intensionem; aut etiam extensionem ad plura imperanda in ordine ad suum objectum.

88 Addo quod, Si homo haberet plures gratias, vel caritates, specie diversas, haberet etiam plures ultimos fines; quia qualibet illarum gratiarum, vel caritatum, inclinaret ad distinctum finem: Sed implicat hominem plures ultimos fines habere, ut in Tractatu de ultimo fine ostendimus disp. 1. art. 6. Ergo & habere plures gratias, vel caritates, specie physica & essentiali inter se diversas. Dixi *specie physica & essentiali*, quia possunt dari diversæ gratiæ distinctæ specie morali & accidentali; v. g. gratia Christi morali specie differt a nostra, quia est principium meriti, & satisfactionis infinitæ. Similiter gratiæ sacramentales differunt inter se specie accidentali, quia habent diversas virtutes, & connotant diversa auxilia, contra diversa vulnera peccatorum: de quo in Tractatu de sacramentis disp. 3. art. 6.

89 Dices: Illæ formæ distinguuntur specie physica & essentiali, a quibus dimanant proprietates specie diversæ, Sed a gratia Christi & Adami dimanant proprietates specie diversæ ab illis quæ a gratia nostra profluunt; nam in Christo gratia est radix justitiæ commutativæ, & in Adamo justitiæ originalis, vel doni integritatis, non vero in nobis; item gratia in nobis viatoribus producit fidem, & spem; in comprehensoribus vero lumen gloriæ, & claram Dei visionem: Ergo illæ gratiæ specie physica & essentiali inter se differunt.

90 Respondeo quod licet formæ substantiales, a quibus dimanant proportiones specie diversæ, sint diversæ species, non tamen formæ accidentales, qualis est gratia sanctificans: Cum enim proprium sit formæ accidentalis, perficere subjectum in quo recipitur, juxta modum & exigentiam illius, pro diversitate subjectorum, diversos producit effectus, interdum specie diversos: v. g. calor ut est in igne, producit ignem, ut est in animali, & quatenus est instrumentum potentiæ nutritivæ, producit sanguinem & carnem; ut est in femina producit lac &c. Item influentiæ corporum Cælestium pro diversitate subjectorum, in quibus recipiuntur, varios operantur effectus, nam in hortis producunt flores, in vineis uvas, in olivetis olivas: *& aqua cum unius sit speciei, vario modo operatur, dealbans in lilio, rubricans in rosa, purpurissans in viola*, ut ait Chrysostomus. Ita igitur gratia, licet una & simplex qualitas, pro diversa tamen subjectorum, in quibus recipitur capacitate & exigentia, multiplices, & interdum specie diversos, operatur effectus: nam in nobis caussat filiationem adoptivam, sed non in Christo; quia cum Christus sit filius Dei naturalis est incapax adoptionis: in nobis caussat pœnitentiam, in Christo vero justitiam commutativam: in Adamo ante lapsum fuit radix justitiæ originalis, seu doni integritatis, post lapsum vero in eo talia dona non caussavit: in nobis producit virtutes moderatrices passionum, sed non in Angelis: quia cum careant passionibus, non sunt capaces illarum. Denique cum gratia sanctificans sit prima & radicalis ratio reducendi creaturam intellectualem in Deum, tamquam in finem ultimum, duplicem habet statum, scilicet tendentiæ sive motus in illum finem, ac quietis in eodem fine: & in primo connaturaliter exigit fidem & spem (non enim nic ambulamus per speciem, & claram Dei visionem, sed per fidem & cognitionem obscuram, ut ait Apostolus) in secundo vero postulat necessario lumen gloriæ quo eliciat claram Dei visionem; & dotes, nedum animæ, sed etiam corporis, quas in Tractatu de beatitudine exposuimus disp. 5. art. 2. unde non mirum, si pro illorum statuum diversitate, diversarum virtutum & proprietatum sit radix.

91 Inferes quarto, gratiam sanctificantem esse simpliciter perfectiorem caritate, lumine gloriæ, visione beatifica, & quocumque alio ente supernaturali: licet visio beatifica in modo essendi illam excedat, & sit perfectior secundum quid.

Prima pars hujus corollarii patet ex supra dictis: Cum enim entia supernaturalia sint participationes Dei, prout excedit totum ordinem creatum & creabilem, tanto aliquid debet æstimari perfectius, quanto majorem Dei perfectionem exprimit & participat: Sed gratia participat id quod majorem exprimit perfectionem in Deo: Ergo est simpliciter perfectior aliis entibus ordinis supernaturalis. Major patet, Minor probatur. Gratia sanctificans, ut ostendimus, participat naturam divinam, sub conceptu & munere naturæ: lumen vero gloriæ participat de eminentia Dei, quatenus exercet præcise munus virtutis intellectivæ; visio beata, quatenus exercet munus actualis intellectionis; caritas vero, & alii habitus infusi, sunt participationes proprietatum & attributorum divinorum: quamvis autem omnia quæ sunt in Deo sint absolute æqualia in perfectione, quia unumquodque est tota essendi plenitudo; non omnia tamen; ex vi propriæ lineæ, aut ex proprio munere, æqualem exprimunt perfectionem: immo secundum communiorem Thomistarum sententiam, quædam, ex vi propriæ lineæ nullam dicunt perfectionem, scilicet relationes: id vero quod ex vi propriæ lineæ & sub proprio munere, majorem exprimit perfectionem in Deo, est natura, sive ejus constitutivum, in quantum hujusmodi, utpote a quo cetera, veluti a radice eminentissima, virtualiter derivantur: Ergo gratia sanctificans participat id quod majorem in Deo perfectionem exprimit. 92

Secunda pars, quæ asserit visionem beatam in modo essendi esse perfectiorem secundum quid gratia sanctificante, etiam est manifesta. Nam actus secundus, seu operatio, in modo essendi est nobilior habitu; quia non continet potentialitatem, quam includit habitus: Sed visio beata est actus secundus, gratia vero sanctificans est habitus, ut art. 2. ostendimus: Ergo visio beatifica in modo essendi est perfectior gratia sanctificante. Similiter lumen gloriæ secundum quid & accidentaliter est illa perfectius, quatenus necessario conjungitur actuali operationi. 93

Dices primo: Status patriæ est simpliciter nobilior statu viæ. Ergo dona quæ pertinent ad statum patriæ, sunt simpliciter nobiliora donis pertinentibus ad statum viæ: At lumen gloriæ, & visio beatifica, pertinent ad statum patriæ, gratia vero sanctificans ad statum viæ: Ergo lumen gloriæ, & visio beatifica, sunt simpliciter perfectiora gratia sanctificante. 94

Respondeo quædam esse dona supernaturalia, quæ pertinent ad statum patriæ tantum, ut lumen gloriæ, & visio beatifica: quædam quæ pertinent ad statum viæ tantum, ut fides, & spes: & alia quæ pertinent ad statum viæ & patriæ simul, sicut gratia & caritas; quamvis autem quæ sunt dona patriæ tantum, sint potiora donis viæ tantum, secus tamen est de donis viæ & patriæ simul: immo hæc præstant omnibus aliis, saltem quantum ad illud quod est omnium aliorum prima radix & fundamentum, scilicet gratiam sanctificantem. Hinc D. Chrysostomus homil. 9. in Epistola ad Roman. in fine ait, quod nec liberatio a gehenna, nec affectio regni cælestis est tantum bonum, sicut esse dilectum & gratum Deo. Unde beati rationaliter eligerent potius privari visione beatifica, quam gratia sanctificante. 95

Dices secundo: Finis est nobilior eo quod est ad finem: Sed visio beata est finis gratiæ sanctificantis: Ergo est perfectior.

Respondeo distinguendo Antecedens: Finis objectivus, concedo Antecedens: finis formalis, nego Antecedens: visio autem beatifica est tantum finis formalis gratiæ sanctificantis; finis vero objectivus illius est ipsa Dei essentia clare visa, & per modum speciei & formæ intelligibilis intellectui creato unita. 96

Instabis: illa forma est nobilior simpliciter, quæ nos facit Deo similiores, & magis nos ipsi conjungit: Atqui visio beatifica, licet non sit finis objectivus, sed tantum formalis, tamen nos facit similiores Deo, quam gratia; ut enim dicitur 1. Joan. 3. *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*, nosque Deo magis unit, cum sit ipsa actualis conjunctio cum Deo: Ergo est simpliciter nobilior ac perfectior.

Respondeo gratiam præcise ratione sui, cum sit participatio formalis naturæ divinæ, nos facere similiores Deo, quam visionem beatam, præcise & ratione sui, cum hæc sit tantum participatio operatione intellectuali Dei; quamvis ratione unionis essentiæ divinæ in ratione speciei impressæ, & expressæ, quam supponit, vel secum adducit, faciat nos Deo similiores quam gratia: Sed ex hoc non sequitur, quod illa sit simpliciter ratione sui perfectior gratia, sed solum ratione hujusmodi unionis essentiæ divinæ in ratione speciei, & formæ intelligibilis. Similiter ex eo quod visio nos magis conjungit Deo in seipso quam gratia sanctificans, non potest inferri, quod sit simpliciter perfectior gratia, sed solum secundum quid, & in ratione actus secundi, ut in secunda parte corollarii exposuimus. Unde D. Thomas infra qu. 113. art. 9. ait: *Donum gratiæ, impium justificantis, est majus quam donum gloriæ beatificantis*.

Inferes quinto, gratiam sanctificantem esse perfectiorem Dei maternitate. 97

Probatur primo: Nobilius est Deum concipere mente, quam ventre: Sed per gratiam sanctificantem mente Deum concipimus, immo tota Trinitas habitat in nobis, juxta illud Joan. 14. *Apud eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*: Ergo gratia sanctificans est perfectior & nobilior maternitate B. Virginis, per quam Christum in

in ventre concepit. Unde Augustinus cap. 4. de virginit. *Beatior fuit Maria percipiendo fidem Christi, quam concipiendo carnem Christi: materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Christum corde quam carne gestasset.*

98 Secundo probatur. Gratia sanctificans, etiam de potentia absoluta, cum peccato mortali stare nequit, ut in Tractatu de justificatione & merito ostendimus disput. 1. artic. 5. At maternitas Dei absolute cum peccato mortali compossibilis est; nam Verbum Divinum poterat carnem assumere ex aliqua muliere peccatrice, si voluisset, nec tamen eam a peccato mundare: Ergo gratia sanctificans Dei maternitatem in perfectione superat. Unde Beata Virgo magis eligenet maternitate quam gratia sanctificante privari.

99 Dices: D. Thomas 1. p. qu. 25. artic. 6. ad 4. sic ait: *Beata Virgo ex hoc quod est mater Dei, habet quamdam dignitatem infinitam ex bono infinito quod est Deus; & ex hoc non potest aliquid fieri melius ipsa, sicut non potest aliquid esse melius Deo.* Unde ex hoc infert 3. p. q. 25. art. 5. illam debere adorari adoratione hyperdulia: *quia* (ut ait Cajetanus) *ejus dignitas fines Divinitatis propinquius attingit.* Hinc etiam D. Epiphanius in serm. de laudibus Virginis mirum in modum extollit ejus maternitatem, & de sacro illo utero, qui Christum meruit portare, hæc scribit: *O uterum impolluntum habentem circulum cælorum, qui Deum incomprehensum in te comprehensum portasti! O uterum qui cælum es, septem circulis constans, & capacior illis existens! O uterum septem cælis sublimiorem!*

100 Respondeo quod si B. Virginis maternitas accipiatur, secundum se, & ut præcisa a gratia sanctificante, est quidem infinita quædam dignitas, ratione termini infiniti quem attingit, Personæ scilicet Verbi Divini, non tamen est infinita sanctitas, immo nec ullam formaliter & essentialiter dicit sanctitatem: tum quia non est divinæ essentiæ participatio; tum etiam quia, ut supra dicebamus, cum peccato mortali stare potest: gratia vero habitualis, propter oppositas rationes, essentialiter dicit sanctitatem, & ab ea inseparabilis est; unde & sanctificans appellatur, quia ejus effectus formalis est sanctificare animam: quare cum ex sanctitate magis quam ex dignitate, rerum perfectionem & excellentiam venari & metiri debeamus, dicendum est gratiam habitualem esse absolute perfectiorem maternitate B. Virginis, licet ista secundum quid eam superet.

101 Inferes ultimo, gratiam sanctificantem esse perfectiorem, secundum suam rationem specificam & essentialem, substantia animæ rationalis, vel Angeli, & qualibet alia substantia creata vel creabili: licet secundum modum essendi imperfectior sit, cum omnis substantia per se subsistat, & gratia, utpote accidens, subsistat in alio. Ita expresse docet S. Thomas variis in locis. Nam qu. 27. de verit. art. 1. ad 6. ait: *Potest dici quod gratia in quantum est creatum non est nobilior anima Christi, sed in quantum est quædam similitudo divinæ bonitatis, expressior, quam similitudo naturalis quæ est in anima Christi.* Et hic art. 2. ad 2. docet quod licet gratia imperfectiori modo habeat esse in anima, quam anima habeat in se, tamen in quantum est expressio & participatio divinæ bonitatis, multo major quam substantia, est nobilior anima. Item 2. 2. q. 23. art. 3. allerit caritatem esse simpliciter perfectiorem substantiam animæ: *Omne accidens* (inquit) *secundum suum esse est inferius substantia, quia substantia est ens per se, accidens est in alio; sed secundum rationem sua speciei, accidens quidem quod causatur ex principiis subjecti est indignius subjecto, sicut effectus causa, accidens autem quod causatur ex participatione alicujus superioris naturæ, est dignius subjecto, in quantum est similitudo superioris naturæ, sicut lux diaphana, & hoc modo caritas est dignior anima, in quantum est participatio quædam Spiritus Sancti.* Si autem caritas sit perfectior anima, secundum suam speciem a fortiori gratia sanctificans (quæ, ut supra ostendimus, ipsam caritatem excedit) erit illa nobilior.

102 Ratio etiam quam D. Thomas insinuat, id efficaciter suadet: Nam major vel minor perfectio essentialis alicujus formæ sumitur ex majori vel minori assimilatione ad Deum & participatione perfectionum ipsius: Sed nulla substantia creata potest præstare tantam similitudinem & participationem Dei, quantam præstat gratia per seipsam, & per operationem sibi connaturalem, scilicet visionem beatam, de qua dicitur 1. Joan. *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*: Ergo nulla substantia creata gratiam sanctificantem in perfectione superat vel adæquat. Unde recte Augustinus lib. 2. ad Bonifacium c. 6. *Dei Gratia non solum omnia sydera & omnes cælos, verum etiam omnes Angelos supergreditur.*

103 Confirmatur: Ex perfectione operationis cognoscitur perfectio formæ, sicut ex fructu cognoscitur perfectio arboris; unde ex eo quod homo habet operationes perfectiores operationibus brutorum, nimirum discurrere & velle, a posteriori colligimus, animam rationalem esse in sua specie perfectiorem & nobiliorem formis brutorum. Sed gratia sanctificans habet operationes simpliciter perfectiores operationibus propriis & connaturalibus omnium substantiarum creatarum, & creabilium: Ergo est simpliciter perfectior omni substantia creata, & creabili. Minor probatur: Visio beatifica est propria & connaturalis operatio gratiæ, utpote quam connaturaliter exercet in statu beatitudinis, medio lumine gloriæ tamquam propria virtute: Sed hæc operatio excedit vires, proportionem, & facultatem naturalem cujuscumque substantiæ creatæ & creabilis, ut in Tractatu de visione beata demonstravimus disp. 1. Ergo &c.

Ex his intelliges primo, quam pie ac erudite locutus 104
sit S. Thomas infra qu. 113. art. 9. ad 2. cum dixit: *Bonum gratiæ unius, majus est quam bonum naturæ totius universi*: nam revera unicus gradus gratiæ sanctificantis, majoris est valoris & pretii, quam bona omnia naturalia totius universi. Quare in sacris litteris illa præfertur omnibus rebus creatis: Job 29. *Nescit homo pretium ejus, non dabitur aurum obrizum pro ea*, Sapient. 7. *Melior est possessio ejus auro & argento electo.* Sapient. 7. *Præposui illam regnis & sedibus, & divitias nihil esse duxi in comparatione illius &c.* Unde Cajetanus in commentario illius articuli, aurea illa S. Doctoris verba expendens, subdit: *Ante oculos tuos semper die noctesque tene, quod bonum gratiæ unius, est melius quam bonum naturæ totius universi, ut continue videas damnationem imminentem non æstimanti tantum bonum oblatum.* Quibus verbis prudenter nos admonet piissimus ille ac doctissimus Cardinalis, quanta diligentia & sollicitudine satagere debeamus, ut gratiam perditam recuperemus, recuperatam conservemus, & conservatam per actus ferventiores augeamus, donec per lumen gloriæ, & claram Dei visionem, atque amorem beatificum, perficiatur & consummetur in patria.

Intelliges secundo, quam leviter & inconsiderate scripserit Petrus a Valle clausa, diatriba 4. Joannem Vincentium, eximium Ordinis nostri Theologum, gratiæ venustate inebriatum, in pangendis illius laudibus excessisse, cum gratiæ lepores, quos jam ex SS. Patribus declaravimus, vix possint satis commendari, & rudi penicillo describi. Addo quod ebrietas illa quam ei per ludibrium improperat, a S. Augustino commendatur, lib. de agone Christiano cap. 9. his verbis: *Quamdiu sumus in corpore, gustemus saltem quam suavis est Dominus, qui dedit nobis pignus Spiritus, in quo sentiamus ejus dulcedinem, & desideremus ipsum vitæ fontem, ubi sobria ebrietate inundemur.* Unde prædictus Auctor, dum voluit carpere Joannem Vincentium, & in ipsum invehi, nesciens quid diceret, ejus laudes celebravit.

ARTICULUS V.

An gratia sanctificans præstet formaliter esse filium Dei adoptivum, eaque sola talem effectum præstare possit?

§. I.

Quibusdam præmissis, referuntur sententiæ.

PRo resolutione hujus difficultatis tria recolenda sunt, 105
quæ articulo præcedenti insinuavimus. In primis notandum est, quod adoptio solet communiter definiri a Theologis & Jurisperitis: *Gratuita assumptio personæ extraneæ ad alterius hæreditatem.* Juxta quam definitionem, ut quis adoptetur in filium, requiritur primo, quod persona extranea fit, hoc est quod ex se & ratione sui non habeat jus filii ad hæreditatem ad quam adoptatur: secundo, quod assumptio fit gratuita, hoc est aliis titulis non debita. Alia conditio superaddi solet, mutuus scilicet adoptantis & adoptati consensus, si adoptatus sit sui juris; si vero sui juris non sit, exigitur consensus Tutoris. Quod autem adoptatus non accipiat esse ab adoptante, & quod adoptio in solatium adoptantis fiat, ac denique quod adoptatus non succedat in hæreditate usque ad mortem adoptantis, non sunt de essentia adoptionis, sed adoptioni humanæ & civili competunt, propter imperfectionem.

Secundo supponendum est ut certum, & indubitata fide 106
tenendum, Deum homines in filios adoptare, ut constat ex Paulo ad Rom. 8. *Accepistis spiritum adoptionis*: ad Galat. 4. *Ut adoptionem filiorum reciperemus*: ad Ephes. 1. *Prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum*, & alibi passim. Ratio etiam id suadet: Adoptio enim, ut diximus, est gratuita assumptio personæ extraneæ ad alterius hæreditatem: Sed Deus gratuito & liberaliter creaturam rationalem assumit, seu elevat ad beatitudinem, in qua Dei hæreditas consistit & ad quam ex sua natura nullum habet jus, subindeque ad eam ut persona extranea comparatur: Ergo Deus homines adoptat in filios. Unde Chrysologus serm. 70. hæc verba orationis dominicæ, *Pater noster qui es in cælis*, expendens, sic ait: *Servus dominum Patrem vocare audet, judicem suum reus nuncupat genitorem, conditio terrena sua se voce adoptat in filium; qui terrena perdidit, æstimat*

æstimat se Divinitatis hæredem, sed audemus, quia præsumpsio dicentis non est, ubi auctoritas est jubentis: ipse enim nos hodie dicere sic voluit, qui nos docuit sic orare. Et quid mirum, si homines Dei consecravit in filios, quando se hominis dedit & optavit in filium? Carnis tunc naturam transtulit in divinam Deitatem, quando humanam detulit ad naturam; tunc hominem sibi in cælestibus præstitit cohæredem, quando se participem reddidit terrenorum. Et serm. 10. *Audivimus fratres, quo nos tulit divina dignatio, quo paterniras extulit nos superna; credamus nos Dei filios, respondeamus generi, vivamus cælo, patrem similitudine referamus, ne perdamus vitiis, quod sumus per gratiam consecuti.* Similia scribit Cyprianus in lib. de spectac. ubi etiam mirum in modum hanc filii Dei adoptivi dignitatem extollit, Christianos adhortans, ut tales se exhibeant in moribus, quales filios Dei decet: *Nunquam humana opera viribitur* (inquit) *quisquis se cognoverit filium Dei, Dejicit se de culmine generositatis, qui admirari aliquid post Deum potest. Cum ergo se sollicitat caro ad turpia, responde, filius Dei sum; ad majora natus sum, quam ut me ventris mancipium efficiam. Cum te mundus rebrat, responde, filius Dei ego sum, cælestibus opibus destinatus; indignum est ut terra punctum confecter. Cum te dæmon invadit; cum honores promittit, responde, Dei filius sum regno æterno natus, vade retro Sathana. Noli ergo degenerare a præclaris filiorum Dei cogitationibus. Agnosce* (addit Leo Papa) *dignitatem tuam, & divinæ consors factus natura, noli in pristinam vilitatem degeneri conversatione redire.*

107 Tertio advertendum est, quod sicut filiatio naturalis
dupliciter sumi potest, nempe formaliter, & fundamentaliter sumi; & in prima acceptione a relatione prædicamentali præfatur; in secunda vero, a generatione passiva, seu a natura ut per generationem accepta: ita filiatio adoptiva hac duplici acceptione gaudet: unde si sumatur formaliter; in relatione consistit, si vero fundamentaliter, supponit pro fundamento ad quod relatio consequitur: & de tali fundamento in præsenti disputamus, & inquirimus quænam sit forma illud formaliter præstans, seu in ratione fundamenti prædictæ relationis formaliter constituens.

108 In cujus difficultatis resolutione varie opinantur Auctores: quidam existimant Divinitatem Spiritus Sancti, justis extrinsece unitam, seu animæ justorum intime præsentem, media gratia habituali, esse formam, quæ præstat formaliter esse filium Dei adoptivum, concurrente gratia sanctificante solum ut vinculo. Ita Lessius lib. 2. de summo bono cap. 2. Alii asserunt caritatem habitualem esse formam, quæ talem effectum præstat, & quæ fundamentum proximum filiationis adoptivæ Dei formaliter constituit. Sic docet Aureolus in 1. dist. 17. qu. 1. art. 2. Nominales vero, cum Scoto & Durando, tenent filiationem adoptivam præstari quidem a gratia sanctificante, non tamen ratione suæ entitatis & perfectionis, sed ex lege & pacto Dei, quia nempe Deus qualitatem illam supernaturalem de se ad talem effectum insufficientem & improportionatam, deputavit ac destinavit ad illum præstandum, & per talem deputationem, valorem ei sufficientem contulit; sicut moneta regio sigillo signata, certum valorem & æstimationem habet, quam ex se non obtinebat. Denique Suarez lib. 7. de gratia cap. 3. docet quidem gratiam habitualem, ratione suæ entitatis, nullo Dei extrinseco favore expectato, filiationem adoptivam caussare, seu fundare; sed addit, de potentia absoluta talem effectum posse ab alia forma præstari, vel hominem posse filium Dei adoptivum per solam extrinsecam denominationem, sine ullo habitu, vel qualitate intrinseca, constitui; quia Deus potest illum sola sua voluntate ad gloriæ cælestis hæreditatem acceptare, seu destinare.

§. II.

Vera sententia sequentibus conclusionibus declaratur & statuitur.

DIco primo: Divinitas Spiritus Sancti, extrinsece nobis unita, seu assistens, non præstat per modum formæ filiationem Dei adoptivam.

109 Probatur conclusio ratione fundamentali. Forma qua quis regeneratur in filium Dei, seu quæ terminat formaliter spiritualem generationem, caussat formaliter fundamentum filiationis adoptivæ: Sed Divinitas Spiritus Sancti nobis extrinsece unita, vel assistens, non est forma qua quis regeneratur in filium Dei, seu quæ terminat formaliter spiritualem hominis generationem: Ergo non caussat formaliter fundamentum filiationis adoptivæ. Major patet, quia de filiatione adoptiva, proportione servata, philosophandum est, sicut de naturali: Sed in naturalibus illud, quod terminat formaliter generationem, caussat formaliter fundamentum filiationis naturalis: Ergo pariter fundamentum filiationis adoptivæ caussatur formaliter a forma; quæ est terminus formalis spiritualis generationis. Minor vero suadetur primo ex D. Thom. art. 3. in corp. ubi explicans de gratia habituali illud 2. Petri 1. *Maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ*, subdit: *Et secundum acceptionem hujusmodi naturæ, dicimur regenerari in filios Dei*: Ergo ex D. Thoma, forma qua quis regeneratur spiritualiter in filium Dei, seu quæ est terminus formalis spiritualis generationis, est ipsa gratia habitualis, non vero Divinitas Spiritus Sancti, extrinsece nobis unita seu assistens.

Secundo probatur eadem Minor ratione: Forma termi- 110
nans spiritualem generationem est qua terminus genitus spiritualiter vivit; sicut forma dans vitam formaliter termino naturalis generationis, illam formaliter terminat: Sed Divinitas Spiritus Sancti, nobis extrinsece unita, non est principium quo vivendi spiritualiter: Ergo nec formalis terminus spiritualis generationis. Major est evidens: Minor ostenditur primo ex D. Thom. 2. 2. quæst. 23. art. 2. ad 2. ubi ait: *Deus est vita effective, & unima per caritatem, & corporis per animam: sed formaliter caritas est vita animæ, sicut & anima corporis*: Ergo ex D. Thom. Divinitas Spiritus Sancti, nobis extrinsece unita, nequit esse principium quo formale vivendi spiritualiter. Ratio etiam id suadet: Nam forma quæ est principium quo formale vivendi, debet per identitatem, aut per physicam informationem accipienti vitam uniri: At Divinitas Spiritus Sancti nullo ex his modis nobis uniri potest, cum uterque modus unionis imperfectionem importet: Ergo nequit esse principium quo formale vivendi spiritualiter.

Potest insuper probari conclusio alia ratione: Eadem for- 111
ma quæ dat esse filium Dei adoptivum, hominem justificat, ut constat ex Tridentino sess. 6. c. 4. ubi ait: quod *nostra justificatio est translatio ab eo statu in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei*: Sed Divinitas Spiritus Sancti, nobis extrinsece unita, non justificat nos formaliter, ut collligitur ex eodem Trident. ibid. cap. 7. dicente: *Demum unica formalis caussa* (nostræ justificationis) *est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit*: justitia autem qua Deus est justus, est ipsa Divinitas. Ergo juxta doctrinam Tridentini Divinitas Spiritus Sancti, nobis extrinsece unita non est forma, quæ dat esse filium Dei adoptivum. Unde hæc sententia Lessii Tridentini doctrinæ parum consona videtur.

Dico secundo: Habitus caritatis non est forma quæ filium Dei adoptivum constituit, sed gratia habitualis.

Probatur: Illa forma tribuit formaliter esse filium Dei 112
adoptivum, quæ formaliter terminat spiritualem hominis generationem: At forma terminans formaliter spiritualem hominis generationem, non est habitus caritatis, sed ipsa gratia habitualis: Ergo habitus caritatis non est forma quæ filium Dei adoptivum constituit, sed gratia habitualis. Major patet ex similitudine seu analogia, quæ reperitur inter generationem spiritualem & naturalem. Minor vero sic ostenditur: Licet homo genitus naturali generatione recipiat simul cum natura proprietates, tamen non terminat formaliter naturalem generationem per proprietates, sed per naturam humanam, quæ est radix illarum: Ergo similiter licet justus, genitus a Deo spirituali generatione, naturam supernaturalem & illius proprietates recipiat, non terminat tamen spiritualem generationem formaliter ratione proprietatum, sed ratione naturæ ordinis supernaturalis: At gratia habitualis est in ordine supernaturali naturæ, caritas vero est illius proprietas, ut articulo sequenti patebit: Ergo homo non terminat spiritualem generationem ratione habitus caritatis, sed ratione gratiæ habitualis, quæ est radix illius.

Confirmatur: Terminus formalis spiritualis generatio- 113
nis est ille, quo genitus vivit spiritualiter radicaliter, seu qui est radix vitæ spiritualis; sicut terminus formalis generationis naturalis est ille quo genitus vivit naturaliter radicaliter, seu qui est radix vitæ naturalis: Sed gratia habitualis dat vitam radicaliter in ordine spirituali, seu supernaturali, non vero habitus caritatis, ut patet: Ergo gratia sanctificans, non vero caritatis habitus, est terminus formalis generationis spiritualis.

Confirmatur amplius: Terminus formalis spiritualis ge- 114
nerationis est ille ratione cujus homo fit particeps naturæ divinæ, Deoque assimilatur, non in aliquo attributo, sed in natura divina; quod eadem paritate generationis naturalis probatur: Sed homo non fit particeps formaliter naturæ divinæ, nec Deo assimilatur in natura, per habitum caritatis, sed per gratiam habitualem; cum sola gratia habitualis sit participatio formalis naturæ divinæ, sub conceptu naturæ; habitus vero caritatis fit participatio divinæ voluntatis, quæ est illius attributum: Ergo idem quod prius.

Dico tertio: Gratia habitualis seipsa adæquate, nullo 115
extrinseco favore expectato, hominem constituit filium adoptivum Dei.

Hæc conclusio patet ex fundamentis jam statutis. Nam per illam formam homo adæquate filius Dei adoptivus constituitur, per quam constituitur spiritualiter genitus: